

גליון תתקנט • עדש"ק פרשת יתרו

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

איזו גזירה התבטלה במתן תורה?

לאכל לחם ביום הכיפורים?

בענין "עקימת שפתיו הוי מעשה"

בכל עת שלומד זהו "מעמד הר סיני"!

אור
החסידות

לעילוי נשמת

הרה"ת יוסף יצחק ב"ר יעקב ע"ה ליפסקאד

נלב"ע י"א שבט ה'תשנ"ה

תנצב"ה

•

נדפס ע"י

בני משפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ת משה ליפא

ב"ר שמואל בן-ציון ע"ה רבינוביץ

נלב"ע ביום י"ג שבט ה'תשע"ד

תנצב"ה

•

נדפס ע"י בניו

הרה"ת שמואל וזוגתו מרת רבקה שיחיו רבינוביץ

הרה"ת שלום דובער וזוגתו מרת נאווה שיחיו רבינוביץ

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הגי לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מי"י דמיטב מנפש ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

לעילוי נשמת
מרת חסיה בת ר' טוביה ע"ה קודאן
נפטרה ביום כ"א שבט ה'תשע"ד
תנצב"ה
*
נדפס ע"י בני משפחתה שיחיו

לעילוי נשמת
הרה"ת אפרים
ב"ר אלחנן ע"ה
קומד
נלב"ע ביום י"ח שבט ה'תשע"ד
תנצב"ה
*
נדפס ע"י בנו
הרה"ת זלמן
והוגתו מרת בתיה שיחיו
קומד

לעילוי נשמת
הרה"ת שמואל דוד
ב"ד אברהם אשר ז"ל
בעלינאוו
נלב"ע ביום י"ד שבט
תנצב"ה
*
נדפס ע"י בנו
הרה"ת יצחק
והוגתו מרת אסתר הדרסה שיחיו
בעלינאוו

לזכות
הת' שלמה שניאור שי'
לדגל הכנסו לעול המצוות בשעטו"מ
ביום ט"ו שבט ה'תשפ"ה
יה"ד שיגדל להיות חסיד, ידא שמים ולמדן
לנח"ד הוריו וכל משפחתו שיחיו
*
נדפס ע"י הוריו
הרה"ת אהרן והוגתו מרת פראדעל שיחיו
ליין

לעילוי נשמת
הרה"ת יהודא ז"ל בן הרה"ת שניאור זלמן הי"ד
שמוטקין
נלב"ע ביום י"ד שבט ה'תשמ"ב
תנצב"ה
*
נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

מעמד הר סיני – בכל עת שלומד!

לבנות קיטון למלך

ויש לבאר ענין זה בנוגע ללימוד התורה - שגם כאשר ישראל לומדים התורה כפי שיוצאת ומתלבשת בשכל אנושי, צריך לעשות מקום (בית אחד) לדירת הקב"ה, על ידי זה שיהי' ניכר ונגיש אצלם שזוהי תורתו של הקב"ה, חכמתו ורצונו ית', שלכן "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע".

להרהיב עוז לגשת לתורתו של ה'!

נשאלת איפוא השאלה - כיצד נגיש יהודי ללימוד תורה:

בידעו שהתורה (גם בהיותה למטה) היא בת יחידה של הקב"ה - כיצד מרהיב עוז בנפשו, ובפרט בידעו מעמדו ומצבו, לגשת לבת היחידה של הקב"ה, וכיצד לוקח על עצמו "לפרנס" את הבת היחידה של הקב"ה, ביחד עם אביו, הקב"ה!?

והמענה לזה - בברכת התורה - שפתיחתה "אשר בחר בנו מכל העמים":

אין זה באשמתנו... אלא, הקב"ה "בחר בנו" - (גם) בהגוף של איש הישראלי (ראה תניא פמ"ט) - "מכל העמים" .. ובגלל ש"בחר בנו מכל העמים", לכן, "נתן לנו את תורתו", ומצד זה שהקב"ה בחר בנו ונתן לנו את תורתו, נגשים אנו ללימוד התורה.

(תורת מנחם ח"ד ע' 98 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'אקראת שבת' (גליון תתקנט) היו"ל לפרשת יתרו, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקצ"ה נבג"מ זי"ע.

המדור "מקרא אני דורש" עוסק בקושיא כיצד אכלו אהרן והזקנים לחם עם יתרו, כאשר לפי החשבון עולה שהי' זה ביום הכיפורים, ויבאר גם מדוע הי' נחוץ לרש"י להודיע ש"ממחרת" היינו "למחרת רדתו מן ההר".

במדור "יינה של תורה" יבואר מדוע קיבל הקב"ה את טענת בני ישראל "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים" וגו', אף שתחילה טענו "רצוננו לראות את מלכנו". וגם יבואר אופן קיום המצוות קודם ואחר מתן תורה.

במדור "חידושי סוגיות" יבאר גדר הא שדיבור חשוב כמעשה, שהוא מפני שכאשר נעשה מעשה ע"י הדיבור נחשב שהדיבור הזה מכיל גם מעשה, אך זה אפשר לומר רק גבי דיבור שיש בו עקימת שפתיים, אך במחשבה גם אם נעשה משהו על ידה אי אפשר להחשיב שהמעשה הוא המשך וחיבור להמחשבה, ועפ"ז יבאר מה שגזרו חכמים גם על דיבורי חול בשבת אף שלא נעשה עי"ז מעשה.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השק"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש ב
לאלל לחם ביום הכיפורים?

איך אפשר להיות ש"ממחרת" הוא למחרת יוה"כ דלפי"ז הסעודה של יתרו היתה ביום הכיפורים? / האם יתכן שדיני יום הכיפורים יחולו רק על חלק מהיום? / ביאור גדרו של היום שירד משה מן ההר אם חלו בו דיני יום כיפור

(ע"פ לקושי שחזת ח"ז עמ' 280 ואילך)

פנינים ה
נדרול ה' מכל האלקים" - השליטה על כחות הטבע

הפ"ז עמ' 280 ואילך
(ע"פ לקושי שחזת ח"ז עמ' 86 ואילך)

אופן מסירת דברי ה' לבני

יינה של תורה ו
שמירה על הנשמה שלא "תפרח"

מדוע פחדו בני ישראל לשמוע את הדיבור מפי הקב"ה עצמו? / מה התחדש במתן תורה על המצוות שקיימו כבר האבות? / איזו גזירה התבטלה במתן תורה? / ומהו הפסול בכך שתצא נשמתן של ישראל ותחזור ע"י טל של תחי' ? מהות בקשת בני ישראל לשמוע את הדיבור באמצעות משה

(ע"פ ספר השמות חש"מ ח"א עמ' 229 ואילך, לקושי שחזת ח"ז עמ' 887 ואילך)

פנינים ט
בשביל מה הקולות והברקים?

(ע"פ לקושי שחזת ח"ז עמ' 22 ואילך)

שתי מחלוקות ר' ישמעאל ור' עקיבא בענין מתן תורה - לשיטתם

(ע"פ לקושי שחזת ח"ז עמ' 124 ואילך)

חידושי סוגיות י
בענין "עקימת שפתיו הוי מעשה"

ידון בשיטת התוס' בדברי ר' יוחנן דדיבור חשיב מעשה משום דאתעביד מעשה על ידו, אמאי אעפ"כ עדים זוממים הוו בגדר לאו שאין בו מעשה / עפ"ז יבאר היטב תוכן גזירת חכמים לשבות בשבת אף מדיבור חולין

(לקושי שחזת ח"א עמ' 80 ואילך)

תורת חיים יג
כביסת הנשמה

דרכי החסידות יד
אופן לימוד החסידות והתפלה

שיחות קודש טז
מעמד הר סיני - בכל עת שלומד!

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

לאכל לחם ביום הכיפורים?

איך אפשר להיות ש"ממחרת" הוא למחרת יוה"כ דלפי"ז הסעודה של יתרו
היתה ביום הכיפורים? / האם יתכן שדיני יום הכיפורים יחולו רק על חלק מהיום?
/ ביאור נדרו של היום שירד משה מן ההר אם חלו בו דיני יום כיפור

א. בתחילת פרשתנו מספר הכתוב על בואו של יתרו וקבלת פניו על ידי משה חתנו, ומסיים: "ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלקים, ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים" (יה, יב).

ולאחר מכן מספר הכתוב: "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם, ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב" (יה, יג). ובהמשך לזה – מה שראה יתרו בהנהגת משה ולא הוטב בעיניו וכו'.

ובפירוש רש"י:

"ויהי ממחרת – מוצאי יום הכפורים ה', כך שנינו בספרי, ומהו 'ממחרת'? למחרת רדתו מן ההר".

ב. וידועה הקושיא בזה (רמב"ן. דעת זקנים מבעלי התוספות. ועוד): איך אפשר לומר ש"ממחרת" היינו מוצאי יום הכפורים – דלפי זה נמצא שהסעודה הנזכרת למעלה (שהיתה ביום הקודם, שלפני "ממחרת") נאכלה ביום הכפורים!

ובנחלת יעקב כתב ליישב: "מאן לימא לן שהסעודה היתה ביום, שמה היתה בלילה לאחר שיצא היום". וכן כתב הט"ז בדברי דוד: "ונראה ליתרין... דיביום הכפורים עצמו ירד משה, ואז בא יתרו ובאותו יום עצמו למד עם ישראל עד הלילה, ובלילה דהיינו מוצאי יום הכפורים אכלו עם יתרו, וביום ההוא כשהאיר היום ישב משה לשפוט".

אך כדייקת, קשה לקבל יישוב זה, שהרי לא רק סעודה היתה אז, אלא גם הקרבת קרבנות – "ויקח יתרו... עולה וזבחים", ואיך אפשר לומר שהקריבו בלילה?

כמו ענין הסתכלות באיזה ציור נאה אשר מאליו וממילא יתפעל על יופי הציור ההוא

הסדר בתפלה הנה בדרך כלל כל ימי החול צריך להיות התפלה במתינות לשמוע פירוש המלות ולכוין בפסוק ראשון דק"ש ובפרשה ראשונה דזה אפשר רק על פי הקדמת ההכנה במקצת עכ"פ בברכת קריאת שמע, שיהי' עכ"פ איזה התעוררות לאמירת שמע ישראל.

אמנם בשבת צריכים להתפלל במתינות שעה ארוכה להתבונן באיזה ענין של חסידות שישנו במוחו, ולחזור עליו במחשבה, שהוא כמו ענין הסתכלות באיזה ציור נאה אשר מאליו וממילא יתפעל על יופי הציור ההוא, הנה כמו כן כל כך יחשוב בהענין שיודעו, ויתבונן בו בהעמקת דעתו ויחזור ויתבונן עד אשר מאליו וממילא הדברי התפלה שאומר יוצאים מעומקא דלבא, אם בתהלה ושבח בפסוקי דזמרה או בבקשת רחמים בברכת ק"ש.

אין צריך להביט ולהתחשב עם שום מניעה ועיכוב בעולם כלל, ויתנהג בהנהגתו זאת ללמוד בכל יום ויום שעה קבועה דברי חסידות, ויתפלל במתינות ויעסוק בלימוד התורה בהתמדה, והשי"ת יהי' בעזרו בגשמיות ורוחניות.

ישתדל לעתים קרובות להתראות עם הרה"ג הרש"ז שי' [הבלין] ועם הרה"ג הר"א שי' [שימחוביץ, (שניהם משיבת תורת אמת בירושלים עיה"ק)] ולקבוע איזה זמן המוכשר להם ולו ללמוד איזה מאמר והעיקר לשמוע דברי התעוררות, וכל מה שישמע מהם יחזור עליהם כמה פעמים עד אשר יוחקק במוחו ויוקבע בלבבו, השי"ת יסיר מאתו כל מונע ומעכב מלימוד דברי חסידות ומהתפלה במתינות ויהי' בעזרו לשקוד בתורה ויראת שמים.

ושאלתו בדבר לבישת זופעצע יכול למלאות חפצם בזה.

יודיע מה הוא למודו בהנהגה ובחסידות, ומהות החברים שי' שלו בהישיבה. ואיך הוא הסדר אצלו בדבר קריאת שמע שעל המיטה, ובדברי מקוה איך נוהגים.

(אגרות קודש ח"ג עמ' שכ ואילך)

אופן לימוד החסידות והתפלה

להתבונן באיזה ענין של חסידות שישנו במוחו, ולחזור עליו במוחשבה, שהוא כמו ענין הסתכלות באיזה ציור נאה אשר מאליו וממילא יתפעל על יופי הציור ההוא, הנה כמו כן כל כך יחשוב בהענין שיודעו, ויתבונן בו בהעמקת דעתו ויחזור ויתבונן עד אשר מאליו וממילא הרברי התפלה שאומר יוצאים מעומקא דלבא

מי שהוא בעל שכל וחוש הנה כאשר שומע איזה ענין של חסידות בהכרח שיומשך לזה

נהניתי לקרוא האמור במכתבו כי חינוכו קיבל אצל אחד מתלמידיו ש' ואח"כ למד בשיבת תורת אמת יצ"ו ונחקק אצלו התשוקה בלימוד החסידות ותפלה במתינות ומבקש סדר בזה.

אינני יודע עד כמה הוא מדת ידיעתו בלימוד החסידות, האם יכול הוא ללמוד לעצמו, או שהלימוד בעצמו יכבד עליו, אבל בכל אופן הנה המאמרים הנדפסים בהקונטרסים שיש בהם מאמרים קלים בודאי ביכולתו ללמוד לעצמו.

וטוב שיהי' לו חבר עם מי ללמוד שיוצרך לו להסביר לזולתו, דזה מה שמסבירים מועיל שהענין יהי' מובן יותר, דבזה שמסבירים לזולתו ומדברים בהענין הנה אז מתיישב הענין במוח ולב.

ונחוך הוא אשר אחר לימוד איזה שורות וסליק ענינא - לחזור עליו ("אויסריידין"), כמו בהלימוד דנגלה בלימוד איזה סוגיא אשר כל ענין העולה בכמה שורות מדברים על זה שוב ("רעדט מען איבער") בעל פה בקול ובניגון, וכן צריך להיות גם בלימוד חסידות אשר כל ענין הנלמד באיזה שורות צריכים לחזור עליו, ובסוף הפרק צריכים לחזור שוב ("אוסריידין") את כל מה שנאמר בהפרק ההוא.

בטח בין חבריו ש' בהשיבה נמצא בעלי כשרון וחוש שיכולים להבין ענין שכלי, כי מי שהוא בעל שכל וחוש הנה כאשר שומע איזה ענין של חסידות בהכרח שיומשך לזה, וכאשר ימצא אחד או שנים וילמוד עמהם אז בעזה"י ימצאו נחת וענג.

לקראת שבת

ואף אם ניישב שאז עדיין לא נתחדשה ההלכה שאסור להקריב קרבנות בלילה (ולהעיר מזבחים ק, א שאפילו לאחרית מתן תורה מצינו הקרבה בלילה - בכמה), הרי עדיין יקשה:

בסדרה הקודמת (בשלח טז, ז-ח) כתב רש"י, אשר זה שהלחם הי' יורד מן השמים בבוקר והבשר בערב - הוא משום ש"הלחם ששאלתם לצורך, בירידתו לבוקר תראו את כבוד אור פניו, שוירידהו לכם דרך חיבה, בבוקר שיש שהות להכינו . . אבל בשר שא"ל שלא כהוגן . . לפיכך נתן להם בשעת תורה שלא כהוגן".

ונמצאנו למדים, אשר התחלת הכנת סעודה רק בערב - ובמב"ל שכן כאשר מדובר גם על הקרבת כמה קרבנות לפני זה (שלפי פירוש זה צריך לומר שגם זה היה בערב, לאחר שיצא יום הכפורים) - נחשבת כמירחא גדולה היוצאת מגדר הרגיל (ועד שנחשב כעונש);

וכיון שכן, אין מסתבר לומר שהתחילו להכין את הסעודה רק בלילה, במוצאי יום הכפורים - אלא כבר בשעות היום של יוהכ"פ (ואולי גם התחלת האכילה היתה כבר ביום הכפורים עצמו), ושוב הדרא קושיא לדוכתא, איך טרחו בהקרבת הקרבנות והכנת הסעודה וכו' בעיצומו של יום ? !

ג. לכאורה הי' אפשר לומר, שליישב זה אמר רש"י "ומהו 'ממחרת'. למחרת רדתו מן ההר" - שנתכוון בזה לחדש כי באמת אין "ממחרת" בא בהמשך להסעודה הנזכרת בפסוק הקודם, שהיא היתה בזמן אחר לגמרי; אלא "ממחרת" היינו רק "ממחרת רדתו מן ההר" (כלי כל שייכות לסעודה דלעיל מיני').

אבל - אינו. כי (כפי שמובן מתוך המשך דברי רש"י), הרי שיתרו בא לראשונה רק ביום הכפורים עצמו. כי (הסברא העיקרית היא ש)יתרו בא רק לאחר מתן תורה (וזה שיש הסוברים שבא לפני מתן תורה מזכיר רש"י בתור חידוש), והרי ממתן תורה עד יום הכפורים הי' משה בהר, כך שלא הי' יום אחר שבו הי' יכול לקבל את פני חותנו אם לא ביום הכפורים עצמו.

ואם כן, עכצ"ל שקבלת פני יתרו עם הסעודה שהיתה בהמשך לזה - הכל היה ביום הכפורים גופא.

ד. וי"ל הביאור בזה (וראה גם רא"ס, גור ארי' ועוד מפרשי רש"י):

הטעם על כל הדינים של יום הכיפורים הוא כמפורש בכתוב (אחרי טז, כט) "כי ביום הזה יכפר עליכם". וכיון שכן, מובן שכל הענין של יום הכפורים נקבע לראשונה באותו רגע שבו אמר הקב"ה "סלחתי כדברך", שמאז ואי"ך נקבע יום זה "למחילה ולסליחה" (רש"י עקב ט, יח).

ומעתה פשוט, שבאותו יום שבו ירד משה רבינו מהר סיני, שבו נתחדש אשר יום זה ("בחודש השביעי בעשור לחודש") יהי' ליום סליחה - לא חלו באותו יום גופא הדינים של יום הכפורים; כי גם אותו חלק מהיום שהי' לאחר אמירת "סלחתי כדברך" לא שייך להגדירו כיום הכפורים, לאחר שהחלק הקודם של יום זה עצמו לא הי' יום הכפורים.

התורה חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

כביסת הנשמה

ובכסו שמוחם (יט, י)

אחד, כפי שאנו אומרים כל יום בברכות השחר: נשמה שנתת בי טהורה היא.

אך במשך הזמן, כיון שמשתמשים בה גם לענייני העולם, היא מתקמטת כשמשתמשים בה לא למה שהקב"ה רוצה, ויתכן שנדבק בה אבק או כתמים, כשלא עושים ח"ו מצוה שצריך לעשות, או שח"ו עוברים עבירה שאסור לעשות.

המשא של תורה

מגהץ את הנשמה

מלמדת אותנו התורה, שאף על פי כן, ח"ו לא יאבדו את התקוה לנקיון הנשמה והתאמתה לחיים האנושיים היהודיים. אלא יש להכניס אותה לטמפרטורה "חמה", כלומר "לחמם" אותה בחום התורה ומצוות, ש"תתבשל" בזה ותהי' לה בזה חיות. החום צריך להיות לח, שתהי' לה לחלוחית ודביקות לכל הדברים שבקדושה, שאת זה ניתן לפעול בעצמו ע"י תפילה לבבית, שעל כך נאמר: שפכי כמים לבך; וע"י לימוד לבבי, כמו שכתוב: הוי כל צמא לכו למים, אין מים אלא תורה.

לכן יש להוסיף ולערב דברים שונים: לתת צדקה, לשמור כשרות ומצוות אחרות, שע"י זה הנשמה חוזרת ונעשית נקי' לחלוטין. ואם מניחים עלי' משא של תורה, אף שנדמה שזה נטל, הרי לא זו בלבד שאינו פוגע בדבר, אלא מגהץ אותו, כל דבר במקומו, בצורתו ותבניתו המתאימה. כלומר, שע"י תורה ומצוות הנשמה נעשית מה שהיא צריכה להיות.

אסיים בברכה לאריכות ימים ושנים טובות לו ולזוגתו תחי', שיהי' לכם הרבה נחת יהודי מכל ילדיכם שיחיו.

(תרסם מאגרות קודש ח"ד עמ' שלד – אגרות קודש המתורגמות ח"א עמ' 211 ואילך)

הנשמה מתקמטת במשך הזמן

בקשר לביקורו אצלי רצוני להביע ברכתי שנית שהוא וזוגתו שתחי' יאריכו ימים ושנים טובות.

שנים ארוכות וטובות באמת, משמען אצל יהודים כאשר ממלאים אותן, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, בפעולות טובות; דהיינו כאשר ממלאים את הימים והשנים בפעולות הקשורות בתורה ומצוות, המבטאים במעשים בפועל את שלושת האהבות, אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל. חיים כאלו מביאים הצלחה וברכה הן בבית הפרטי, והן בביתם של הילדים והנכדים שי'.

לפי מה שאמרתי לו בעל-פה, כ"ק מורי וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מסר פעמים רבות פתגם של הבעל שם טוב, שמכל דבר שיהודי רואה או שומע, עליו ללמוד מוסר השכל איך לעבוד את ה'. מובן מאליו שגם מעיסוק תמידי [של מקבל המכתב. המו"ל] יש ללמוד.

כביסה או בגד לפני לבישתו הוא נקי לחלוטין ומגוהץ למשעי, והכל נמצא במקום המתאים. אבל כאשר לובשים אותו במשך זמן, הרי זה נהי' מקומט, או מאובק או מוכתם. אעפ"כ, לא צריך לזרוק כביסה או בגד כזה, אלא מוסרים אותו למכבסה או לניקוי יבש.

בעל המכבסה מכניס את הבגד לכלי או למכונה, שם יש טמפרטורה חמה או לוהטת, מים חמים, וכן כימיקלים שונים או סבון, שכל זה מסיר את האבק ואת הכתמים, ואחר כך מגהצים אותם ע"י שמניחים עליהם משא או מכבש, או-אז אפשר שוב ללבוש את הבגד.

אותו דבר הוא עם נשמה יהודית. כאשר הקב"ה נותן ליהודי את נשמתו, הן איש הן אשה באופן זה, הנשמה נקי', מגוהצת ומתאימה לכל

וואפילו אם נאמר שעל פי דרך הפשט הרי כל רגע ורגע מיום הכפורים נחשב לנקודה בפני עצמה, וקטן שהביא ב' שערות באמצע יום הכפורים מחייב בתענית מן התורה (להעיר ממפענ"צ ע' צו) – הרי פשוט שזהו דוקא לאחר שישנה כבר המציאות דיום הכפורים;

אבל אינו שייך (עכ"פ לפי דרך הפשט. לפי דרך ההלכה – ראה לקוטי שיחות ח"ח ע' 50 ואילך. וש"נ) שכל הענין דיום הכפורים יתחדש באמצע היום!]

ומעתה מתורץ בפשטות איך באותו יום הקריב יתרו "עולה וזבחים" והכינו סעודה וכו' – כי כל הדינים של יום הכפורים לא חלו אז כלל.

ה. אמנם עדיין נותר לנו לבאר את דברי רש"י "(מוצאי יום הכפורים הי', כך שנינו בספרי) ומהו 'ממחרת'. 'ממחרת רדתו מן ההר' – דלכאורה, מה נתכוון להוסיף בזה?

כלומר: לפי המבואר לעיל שאכן קבלת פני יתרו והסעודה שנערכה לכבודו היתה ביום הכפורים, לאחר שירד משה מן ההר – הרי די ומספיק לפרש את "ממחרת" בפשטות: "ממחרת" הסעודה הנזכרת בפסוק הקודם; ולמה הוצרך רש"י להוסיף ש"ממחרת" הוא גם 'ממחרת רדתו מן ההר'?

והביאור בזה:

מפשטות לשון הכתוב "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם" משמע (אף שאינו מוכרח), שתיבת "ממחרת" מתייחסת [לא רק ל"וירא חותן משה את כל אשר הוא עושה לעם" שבפסוק הבא, כי אם] גם להתיבות "וישב משה לשפוט את העם" שנאמרו בסמיכות ל"ויהי ממחרת".

וכיון ששיבת משה לשפוט את העם אינה תלוי' בהסעודה (כפשוט) כי אם בירידתו מן ההר, לכן מפרש רש"י ש"ממחרת" פירושו – גם למחרת רדתו מן ההר. וק"ל.

אופן מסירת דברי ה' לבני

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל
אלה הדברים – לא פחות ולא יותר
(יט, ו. רש"י)

כבר הקשו המפרשים (ראה ג"א, משכיל לדוד, באר בשדה, ועוד): למה תיסק אדעתין שמושה יפחות או יוסיף על דברי ה' עד שיצטרך אזהרה מיוחדת על כך, ואם אמנם יש חשש שמושה יפחות או יוסיף – למה הוזכר רק כאן ולא בציוויים אחרים?

וי"ל שאזהרה זו באה בהמשך להכתוב לפניו "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", ופירש רש"י: "לבית יעקב אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל, עונשין ודקדוקין, פרש לזכרים דברים הקשין כגידין", ומובן שלצורך זה הי' עליו לפחות מדברי ה' או להוסיף עליהם, ולא למסור את הדברים בדיוק כפי שקיבל מפי הגבורה.

ובהמשך לזה הוזכר משה "אלה הדברים – לא פחות ולא יותר", להורות שההיתר לשנות מדברי ה' הוא רק בשאר דברי התורה, אבל בדברים שבפסוקים אלה לא יעשה כן, אלא ימסור את דברי ה' בדיוק כפי שקבלם.

"גדול ה' מכל האלקים" – השליטה על כחות הטבע

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים
כי בדבר אשר ודו עליהם כתרנו, כמים
דימו לאבדם, והם נאבדו במים
(יח, יא. רש"י)

יש לעיין: מדוע רק נס זה, ש"במים דימו לאבדם, והם נאבדו במים", הוא אשר הכריח את יתרו להכיר "כי גדול ה' מכל האלוקים"?

ויש לבאר על פי מה שכתב הרמב"ם בריש הל' עבודה זרה, שעובדי עבודה זרה הראשונים לא כפרו במציאות הקב"ה ח"ו, אלא אמרו שהקב"ה נתן כח לכוכבים ולמזלות להנהיג העולם כרצונם, ולכן עבדו את הכוכבים והמזלות. אך בוודאי גם הם הודו שביכולת הקב"ה לשלוט ולהתגבר על הכוכבים והמזלות, שהרי הוא שנתן להם את הכח להנהיג את העולם.

ועל פי זה יש לומר, שאילו לא הי' עונש המצרים על ידי המים כי אם באופן אחר, עדיין הי' מקום לטעות שאין הקב"ה מושל במים עצמם ומנהיגם, אלא גם לכחות הטבע ישנו כח ושליטה ח"ו, רק שכחו של הקב"ה גבר על כח המים, כי כחו גדול מהם ושליט עליהם.

אך מזה שנאבדו המצרים באותם מים שבהם דימו לאבד את ישראל, היינו שאיבודם לא הי' ע"י שבירת ואיבוד כח המים, אלא כח המים נשאר בתוקפו, ואעפ"כ, כח זה גרם את איבוד המצרים, עי"ז הוכח והוברר לכל שאין לכוחות הטבע כח מצד עצמם כלל, אלא הקב"ה הוא המנהיגם בכל עת, ועל ידי זה בטלה הטעות דעובדי עבודה זרה הראשונים. וק"ל.

ולהכי מדאורייתא לא נאסר אלא מעשה ולא דיבור של אדם (שאינו בגדר עושה מעשה ממש), אלא שאסרו חכמים גם דיבור דהוי בגדר גורם למעשה, כדרך איסורי חכמים בכל מקום לאסור גם דבר הדומה לאיסורי תורה, וק"ל.

ואף שגזירת חכמים אינה רק לשבות מדיבור המביא ומכריח לידי מעשה, אלא כל דיבור בעניני מלאכה וחול, ולכאורה דיבור שאינו גורם למעשה אין בו צד השתוות כלל לדיבור של מעלה, ולכאורה אין שייך לומר ע"ז "שבות כה", זו אינה קושיא, כי סוף סוף עצם הדיבור מצד מהותו לכשעצמו הוא דבר הקרוב לגדר המעשה, כנ"ל שגם הוא גשמי וחיצוני כמעשה, ולהכי אף היכא שאינו פועל מעשה אחריו – הרי במהותו הוא דבר שבאפשרותו להתחבר אל המעשה ולהיות בגדר גורם והתחלה לו, וכדאשכחן בחילוק הנ"ל שבשיטת המגיד משנה גבי לאו שיש בו מעשה, דאף דיבור שהוא עצמו לא גרם כאן למעשה, הנה מאחר שדיבור בכ"ז הוא "קצת מעשה" והוא בגדר לגרום מעשה, שפיר הוי בגדר "יש בו מעשה" (משא"כ מחשבה שאינה בגדר זה כלל, וא"א להחשיבה "לאו שיש בו מעשה"), והוא הדין לעניננו דמצד זה יש קצת השתוות בדיבור בכלל למעשה ושפיר י"ל עליו "שבות כה". ועיי"ע בלקו"ש ח"א בשלח ג, ביאור הטעם דאשכחן נמי דמידת חסידות לשבות אף ממחשבה בענין מלאכה. ואכ"מ.

וע"פ כל הנ"ל נוכל לבאר מילתא בטעמא מה שמצינו בדיני שביתה דשבת, דהנה, איסור מלאכה במעשה הוא דינא דאורייתא, ובירושלמי שבת פט"ו ה"ג אשכחן דגזרו חכמים נמי לאסור דיבור בעניני מלאכה, דכשם ששבת הקב"ה בשבת מדיבורו בעשרה מאמרות שנברא העולם כן צריך לשבות מדיבור של מלאכה כו', ואסמכוה אקרא דפרשתנו "שבת לה' אלקיך – שבות כה". ובאור התורה להצמח צדק (שמות ע' בתשב ואילך) כתב לבאר החילוק בין שביתה ממעשה דנאסרה מן התורה לשביתה מדיבור שלא נאסרה, כי רק דיבור של מעלה קעביד מעשה, כי הוא ציוה ונבראו, ולכן שבת ממנו הקב"ה דהוי כמו מעשה, משא"כ דיבורו של אדם שאין מתהווה ממנו מאומה לא חשיב מעשה, אלא דמ"מ אסרוהו חכמים כי סו"ס שבת הקב"ה מן הדיבור וכן צריך האדם לשבות מדיבור. ולכאורה סוף הדברים דורש ביאור, מה מקום לאסור דיבור של אדם משום שביתה דיבור הקב"ה אחר שלא קרב זה אל זה כלל ואין דמיון ביניהם כנ"ל. ולפמשנ"ת עולה יפה, כי סו"ס גם דיבור של אדם, אף דלא הוי מעשה, הרי יש איזה דמיון והשתוות בינו לבין המעשה, עד שיתכן במילי דהלכתא גדר של צירוף וחיבור ביניהם, שדיבור שגרם למעשה נחשב המעשה חלק מהדיבור כנ"ל, כנ"ל, ולהכי מצאו חכמים מקום לאסור מאחר שיש איזה צד השתוות. פירוש, דעיקרה של שביתה בשבת הוא משום "כי ששת ימים עשה גו' וביום השביעי שבת", שביתה ממעשה,

שמירה על הנשמה שלא "תפרח"

מדוע פחדו בני ישראל לשמוע את הדיברות מפי הקב"ה עצמו? / מה התחדש במתן תורה על המצוות שקיימו כבר האבות? / איזו גזירה התבטלה במתן תורה? / ומהו הפסול בכך שתצא נשמתן של ישראל ותחזור ע"י טל של תחי'?

מהות בקשת בני ישראל לשמוע את הדיברות באמצעות משה

בימי ההכנה למתן תורה הי' חפצם ורצונם של ישראל לשמוע את עשרת הדיברות מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו דייקא. וכפי שפירשו חז"ל על הכתוב "ויגד משה את דברי העם אל ה'": "שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו!" (פרשתנו יט, ט ובפרש"י).

אמנם, לאחר ששמעו את עשרת הדיברות, ביקשו משה, "דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות" (שם כ, טז).

יש לתמוה:

הדרגה הנעלית ביותר אלי' יכולים בני ישראל להגיע, היא, שהשי"ת בכבודו ובעצמו מתגלה אליהם ומדבר עמהם, בלי שום ממוצעים. ואכן בני ישראל הכירו בערכה וחשיבותה של התגלות זו, וביקשו "רצוננו לראות את מלכנו". עוד זאת נזכרו בני ישראל לדעת, שגם לאחר ההתגלות נשארו בחיים, וכפי שהעידו בעצמם "היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי" (ואתחנן ה, כא).

ואם כן, מדוע נתייראו בני ישראל מ"לראות את מלכנו" ולשמוע את קולו שנית, והלא כבר ראו שנתרו בחיים לאחר שמיעת קולו. ומה להם לחשוש ש"אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו" (שם כב)?

והנה, כאשר מעיינים בהמשך הכתובים, רואים שהקב"ה קיבל ואישר את בקשתם של ישראל, ואמר למשה "שמעתי את קול דברי העם הזה. . . היטיבו כל אשר דברו, מי ייתן והי'

לקראת שבת

יא

יש בזה פעולה גשמית וחיצונית של עקימת הפה, והוא קרוב למעשה שגדרו הוא פעולה גשמית וחיצונית (וכלשון הנוב"י "קצת מעשה"), ושפיר אפשר להכניסו בגדר "יש בו מעשה", מה שאין כן מחשבה הלא היא פעולה רוחנית בנפש האדם ואינה נכנסת כלל בגדר "יש בו מעשה" [ועיי"ע להלן תוספת הביאור בחילוק זה לבאר שיטת המגיד משנה הנ"ל].

ומעתה אפשר ללמוד לעניננו, דבמה דברים אמורים שאפשר להחשיב המעשה כהמשכיות אל הגורם לו – דוקא גבי דיבור הגורם למעשה, להיות ששניהם בגדר קרוב זל"ז, ושפיר יכול המעשה להיות נחשב המשך וחיבור עם הדיבור (עיי' גבי מלאכת מחמר, ע"ז טו ע"א), ולזה נתכוון ר' יוחנן "עקימת פיו היא מעשה", פירוש דהטעם לזה שאנו מחשיבים את חסימת הבהמה שע"י קול האדם בגדר עשייתו של האדם, הוא מיוסד ע"ז שגם הקול עצמו קרוב הוא לענין המעשה לפי שיש בזה עקימת שפתים גשמית ולהכי שפיר יכולה החסימה להיות המשך לעקימת הפה. משא"כ מחשבה, אף במקום שגורמת לידי מעשה הרי סו"ס אי אפשר שנחשיב את המעשה כהמשך וחיבור אחד עם המחשבה שהיא מגדר אחר לגמרי, והמעשה הוא דבר נפרד ממנה, כי הוא דבר גשמי שמחוץ לאדם (ודוגמא לזה בשליח שאינו שווה בגדרו להמשלח שאינו יכול להיות נחשב כמותו, ואין מעשה השליח מצטרף אל המינוי שעשה המשלח להיות המשך ופעולה אחת עמו, וכגון שאין השליח בן ברית כו' – עיי' קידושין מא ע"א). ולהכי עדים זוממים מאחר דישנם בראיה, הנה אף שע"ז אתעבידא מעשה אין המעשה מצטרף עם הראיה להחשיבה שיש בה מעשה.

הא סוף סוף אף הכא קא מתעביד מעשה עיי' במה שמתחייב הנידון בעונש, ומאי שנא לענין זה בין דיבור דחסמה בקול לראיה עדדים זוממים.

והנראה בזה, בהקדים קושיא על גוף סברת התוס', דלפום ריהטא נראה שכוונתם שאדם יענש על מעשה שנעשה ע"י אחרים רק משום שהוא היה הסיבה והגורם לזה, דהחוסם בקולו נענש על מעשה שעשתה הבהמה רק משום שהוא גרם לה לעשות, ובאמת אין מקום לסברא כזו כי אי אפשר לענוש מלקות אלא אם אדם עבר עבירה במעשה די'איה (עיי' שבת קנג:). אלא ודאי יש לפרש כוונת התוס' דכשאדם פועל וגורם מעשה בדיבורו, הנה מאחר שהמעשה בא רק בסיבת דיבורו הוי המעשה המשך הדיבור עצמו, והמעשה אף הוא חלק מהדיבור שבתחילה, ולהכי דיבור זה שדיבר האדם אינו דיבור גרידא אלא "יש בו מעשה", דדיבור זה מכיל גם מעשה שהוא חלק והמשך שלו (ומעין דוגמא לזה – מעשה של שלוחו של אדם, דחשיב מעשהו של המשלח עצמו כי עשיית השליח היא תוצאה מצוייו המשלח).

והנה, ידועה שיטת המגיד משנה (הל' שכירות פ"ג ה"ב) דלאו שיכולים לעבור עליו ע"י מעשה גמור, הנה אף היכא דעבר עליו שלא ע"י מעשה – שפיר הוי לאו שיש בו מעשה ולוקה עליו, וכתבו אחרונים (נודע ביהודה מהדו"ת חא"ח סע"ו, מלא הרועים ערך לאו שאב"מ אות ח), דאף כלל זה לא נאמר אלא היכא דקעבר על הלאו בדיבור שהוא "קצת מעשה", אבל אם לא היה שם אפי' דיבור, אף שיש לו מחשבת עבירה (כגון המשנה חמצו בפסח ורוצה בקיום חמצו) אינו לוקה. ויש לבאר יסוד החילוק, כי באמת דיבור אף הוא קרוב לענין המעשה, שהרי

בענין "עקימת שפתיו הוי מעשה"

ידון בשיטת התוס' בדברי ר' יוחנן דדיבור חשיב מעשה משום דאתעביד מעשה על ידו, אמאי אעפ"כ עדים זוממין הוו בגרר לאו שאין בו מעשה / עפ"י יבאר היטב תוכן גזירת חכמים לשבות בשבת אף מדיבור חולין

איתא בבבא מציעא ז': (וכ"ה בסנהדרין סה:): "אתמר, חסמה בקול (כשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה, רש"י) כו', ר' יוחנן אמר חייב (משום לא תחסום שור בדישו), עקימת שפתיו הויא מעשה (והויא ליה לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו, רש"י), ריש לקיש אמר פטור קלא לא הויא מעשה". ובתוס': "תימא דבפ"ג דשבועות אמר ר' יוחנן אומר היה ר"י משום ר"י הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל חבירו בשם, והלא ר"י גופיה קאמר הכא דעקימת שפתיו הוי מעשה וא"כ נשבע וממיר ומקלל חבירו בשם אמאי מחשיב אותן לאו שאין בו מעשה. וי"ל דלא קאמר ר"י דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ורדשה בלא אכילה וכו'", עיי"ש.

והנה, להלן בתוס' שם הביא הא דהקשו בגמ' (בסנהדרין שם לפי גירסת וביאור התוס', עיי"ש) אהא דמגדף ועדים זוממים חשיבי

לאו שאין בו מעשה לפי שחיובם ע"י הדיבור, וא"כ חזינן דעקימת שפתיו לא הוי מעשה, וקשה מר' יוחנן דהכא גבי חסמה בקול דחזינן דעקימת שפתיו הוי מעשה, ותירצו בגמ' שם דאכן עקימת שפתיו הוי מעשה אבל שאני עדים זוממים דאין העבירה בעצם הדיבור אלא "ישנם בראיה", והיינו כמ"ש רש"י ד"עיקר חיובא בא ע"י הראיה שמעידין שראו וראיה לית בה מעשה" (ואף שבפועל הלא זוממין הן ולא ראו מאומה, הכוונה היא שלוקין על שקר שהוא בעולם וגדר של ראיה, ולכן נכנס בגדר מילי דמחשבה. ועיי' גירסת הרי"ף בסנהדרין ומש"כ עליו הרמב"ן במלחמות).

ולכאורה לפי סברת התוס' דיבור כמוהו כמחשבה, דבשניהם אין מעשה, ורק שחסמה בקול הוי מעשה משום שעל ידו קעביד מעשה, וא"כ מהו שתירצו בגמ' דעדים זוממים שאני דישנם בראיה (שהראיה עצמה "לית בה מעשה" כלשון רש"י הנ"ל),

לקראת שבת

ז

לבכם זה להם ליראה אותי . . כל הימים" (שם כה-כו). ומשמע שהוטבה בקשת בני ישראל בעיני השי"ת.

ויש לבאר כיצד בקשתם של בני ישראל הייתה צודקת ונכונה, ואדרבא: דווקא על ידי שמיעת דברי השי"ת באמצעות משה, יכולים בני ישראל להגשים את תכלית בריאתם ואת מטרת מתן תורה.

החידוש של מתן תורה: לחבר את "בני רומי" ו"בני סוריא"

ותחילה יש לבאר ולהעמיק במשמעות עניין מתן תורה, שהלא גם בימים קדמוניים היו האבות לומדים תורה ומקיימים מצוות כמבואר בדברי חז"ל (ראה יומא כה, ב), ויש לעמוד על החידוש המיוחד שהחל משעת מתן תורה.

הביאור בזה, הוא על פי משל שמשלו על כך חז"ל (שמות רבה פי"ב, ג):

"למלך שגזר ואמר, בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

כשבקש ליתן התורה, ביטל גזירה ראשונה, ואמר התחתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר וירד ה' על הר סיני, וכתוב ואל משה אמר עלה אל ה'".

והנמשל הוא (ראה ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט עמ' טיט ואילך. ושי"ג):

בימי האבות הייתה משמשת הגזירה שנגזרה מימות עולם, שיהי' העולם הזה הגשמי שפל ונחות, ולא יהי' יכול לקבל גילויים רוחניים. וכדברי הכתוב (תהלים קטו, טז) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם": את "הארץ" שהם העניינים הארציים והגשמיים "נתן לבני אדם", ואילו "השמים" שהם העניינים הרוחניים הם "להשם" ולא הי' כח ביד בני האדם להמשיכם למטה ל"ארץ" בפנימיות ובקביעות.

תוכן גזירה זו הוא, שעניין רוחני לא הי' יכול לחדור בדבר גשמי ולהתלבש בו, ועל כן כל המצוות שקיימו האבות לא קידשו את הדברים הגשמיים שנעשתה בהם המצווה.

ואכן, מטרת המצוות שקיימו האבות, לא הייתה לקדש את חפצי העולם הגשמיים, כי אם להמשיך קדושה וגילוי אורו ית' ברוחניות.

[וימה שהיו האבות משתמשים בגופם ובשאר דברים גשמיים לקיום המצוות, הי' זה משום שכל מציאותם הייתה חדורה בעבודתו ית'. כי כאשר אדם חדור בעניין בכל כוחות נפשו, מתבטא הדבר גם בתנועות גשמיות. ועל כן, קיום המצוות הרוחני של האבות התבטא גם במעשים גשמיים. אבל המעשה הגשמי לא הי' עיקר במצווה, והי' ביטוי בלבד לעבודה הרוחנית שמילאה את כל הווייתם (וראה ליקוטי שיחות ח"ה עמ' 79 ובהערות)].

אמנם, משניתנה תורה בסיני, נתבטלה הגזירה, ומני אז יש בכוח בני ישראל לקיים מצווה בדבר גשמי, ועל ידי זה להמשיך בו קדושה שיהי' חפץ קדוש או תשמישי מצווה וקדושה וכיוצא בזה.

והנה, כח זה שניתן לבני ישראל במתן תורה, אינו עניין "צדדי" בעבודת ה', שבנוסף לעבודה הרוחנית יכולים להמשיך קדושה גם בגשמיות; אלא זוהי תכלית כל בריאת העולם ועבודת בני ישראל בו, שבני ישראל ימשיכו קדושה בעניינים גשמיים!

וכמבואר בדברי חז"ל (תנחומא נשא טז. ונתבאר בתניא פל"ו) שמטרת בריאת העולם היא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". והיינו, שישרה הוא ית' בדברים הגשמיים התחתונים, על ידי שבני ישראל מקיימים בהם מצוות ומשתמשים בהם לשם שמים ולעבודתו ית'.

ועבודה זו של החדרת הקדושה בדברים הגשמיים, התחילה בעיקר מעת מתן תורה. כי בימי האבות הייתה, כאמור, מחיצה בין עניינים רוחניים לעניינים גשמיים, ובמתן תורה בטלה הגזירה. ואז התחילו בני ישראל לקדש את ענייני העולם הגשמיים, ולעשות את העולם כולו חפצא של קדושה.

אין לקבל גילוי השי"ת בדרך נס

ומעתה יש לבאר את תוכן בקשת בני ישראל לאחר מתן תורה "דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות":

בשעת מתן תורה, כאשר דיבר השי"ת אל בני ישראל בכבודו ובעצמו, גרם גילוי עצום זה ש"פרחה נשמתן", וחזרו לחיים רק בדרך נס, וכפי שמסופר בגמרא (שבת פח, ב) ש"כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה, יצתה נשמתן של ישראל... ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו? - הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחי אותם".

ונמצא, שדרך זו של התגלות השי"ת ודיבורו באופן ישר אל בני ישראל, אינה יכולה להתקבל אצל בני ישראל בהיותם נשמות בגופים גשמיים. גילוי זה גורם לכך שתפרח נשמתם מהם, והם זקוקים הם ל"טל של תחי" שיחי אותם למעלה מדרך הטבע.

ודבר זה אינו מתאים עם עניין החידוש דמתן תורה, שתוחדר הרוחניות בתוך הגשמיות, וימשיכו את ענייני הקדושה והתורה בתוך הגוף הגשמי והחפצים הגשמיים. שהלא אין היהודי עומד בגופו ושומע את דברי השי"ת, כי גופו מתבטל מיד ויוצאת ממנו חיותו. וגם כששב וחי דרך נס, הרי לא נמשך הגילוי בגוף הגשמי כפי שהוא מצד טבעו ותכונותיו.

ולכן ביקשו ממש "דבר אתה עמנו ונשמעה", שהשי"ת ימשיך את ענייני הקדושה אל בני ישראל באמצעות משה רבנו שהוא "ממוצע המחבר". הקב"ה ימסור דבריו אל משה, שבכוחו לקבל הדברים מאת השי"ת בכבודו ובעצמו ולעמוד על עמדו. והוא יעביר את הדברים אל בני ישראל, באופן שיוכלו לקבלם כפי שהם נשמות בגופים, והקדושה תוחדר בכל ענייניהם הגשמיים בלא שידור דרכי הטבע.

ובקשה זו נתקבלה אצל השי"ת, ואמר "היטיבו כל אשר דיברו", כי אכן זו תכלית הכוונה במתן תורה, להמשיך את הקדושה בתוך הגוף וחוקי וגדרי הטבע.

הקדושה צריכה לחדור לתוך העניינים הגשמיים ולא לכלותם, וכפי שדרשו חז"ל "יוחי בהם" - "ולא שימות בהם" (אחרי יח, ה. יומא פה, ב. סנהדרין עד, א. תוספתא שבת ספ"ז). תכלית התורה ומצוותיה היא להמשיך הקדושה בתוך הגוף, עד שיתקדש ויתעלה ויהי דירה לו ית'.

פנינים

זדווש ואגדה

שתי מחלוקות ר' ישמעאל ור' עקיבא בענין מתן תורה - לשיטתם

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר מלמד שהיו אומרים על הן ועל לאו לאו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, על הן הן ועל לאו הן (כ, א. מבילתא)

מצינו עוד מחלוקת בין רע"ק לר"י בנוגע למתן תורה, והיא במכילתא על הפסוק "וכל העם רואים את הקולות" (כ, ט): "רואין הנראה ושומעין הנשמע, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, רואין [הנשמע] ושומעין הנראה" (ראה במקור הדברים הע' 5).

ויש לבאר שבאמת שתי פלוגות אלו אחת הן:

לשיטת רע"ק מתן תורה העלה את בני ישראל לדרגא עליונה מאוד, שבה נתבטלו הגבלות הטבע עד כדי כך ש"רואין הנשמע ושומעין הנראה". אמנם ר' ישמעאל ס"ל "רואין הנראה ושומעין הנשמע", כי לשיטתו מתן תורה לא בא לבטל הגבלות הטבע והאדם, אלא לזכך את האדם כפי שהוא בטבעו הרגיל.

ופלוגתא זו היא היא גם הפלוגתא באופן עניינים של ישראל על עשרת הדברות:

לשיטת ר' ישמעאל, שמתן תורה בא לזכך את האדם כפי שהוא במצבו הטבעי - הרי זהו גם עיקר תכלית המצוות: מצוות עשה - תכליתן לזכך את טבע האדם, ומצוות לא תעשה - תכליתן להציל את האדם מעניינים רעים ושליילים. ולכן ענו ישראל "על הן הן ועל לאו לאו", היינו שבמצוות עשה ראו את תוכנן החיובי - שקיומן מזכך את האדם, ובמצוות לא תעשה ראו את השלילה שבהן - שיש להזהר שלא ליכשל בהן כדי שלא להוריד ולטמא את הנפש.

אמנם, לשיטת רע"ק, שמתן תורה העלה את האדם וביטל את הגבלותיו הטבעיות - גם עיקר תכלית המצוות אינה זיכוך טבע האדם, אלא קיום רצון השי"ת, ואין בזה חילוק בין מ"ע למל"ת. ולכן ס"ל שעל כל המצוות ענו "הן", כי לשיטתו תוכן כל המצוות אחד הוא - "הן", קיום רצון השי"ת. וק"ל.

בשביל מה הקולות והברקים?

ויהי קולת וברקים ו' וקל שפר ה' וק' מאד (יט, טז)

בפשטות כוונת ומטרת הקולות וברקים היתה כדי לפעול יראה וחרדה בבני ישראל.

ותמוה הדבר, שכן לכאורה גילוי כבוד השם עצמו, "אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם" (כ, יט) די בו כדי לפעול בהם יראה וחרדה זו, ולשם מה הקולות והברקים?

ויש לבאר זה על פי הידוע (ראה תנחומא וארא טו. שמ"ר פ"ב, ג) שירידת ה' על הר סיני ביטלה את הגזירה "עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים".

והיינו, שלפני מ"ת היתה זו "גזירה" - מלשון חיתוך וניתוק - בין הנברא שלמטה למקורו בעליונים, ולא הורגש בנבראים שלמטה שמקורם מהקב"ה, ושהוא יתברך המח" ומהווה את הכל. ובמתן תורה נתבטלה "גזירה" זו, וניתן הכח לראות בכל נברא שלמטה את שרשו ומקורו שלמעלה, ולהבין שכל הנבראים "לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו" (ראה רמב"ם ריש ה' יסודי התורה).

והנה, ידוע שדבר חידוש גורם קול ורעש, "וכמו כו' כשמישיג השגה חדשה שאינו כמו שנראה לעינים, יתהווה בחינת רעש בלב. געוואלד" (ספר המאמרים תרס"א עמ' קצח).

וזהו תוכן ענין הקולות והברקים שבמתן תורה, שלא הי' זה רק רעש הנשמע לאוזן הגשמית, אלא גם רעש בתוכנו הרוחני - שכאשר ראו הכל שהבריאה אינה כפי מה שנראה ונגלה לעיני בשר, שהיא דבר ויש בפני עצמו ואין לה קשר להקב"ה, אלא נתגלה לכל שהבריאה כולה מתחדשת ומתקיימת כל רגע מהקב"ה בעצמו, הנה מחידוש עצום כזה, נתערר רעש גדול, והם הם הקולות והברקים.